

INNOVÁCIÓ ÉS TÁRSADALMI TŐKE

Bodor Ákos

*MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások
Intézete, Pécs, Magyarország*

Absztrakt

Az innováció és a társadalmi tőke kapcsolatának kérdése az elmúlt évtizedben kedvelt kutatási témává vált a nemzetközi szinten. Az eddigi eredmények egyértelműen azt mutatják, hogy a társadalmi tőke pozitív hatást gyakorol egy térség innovációs teljesítményére. Azonban a különböző kutatások sokszor egymástól lényegesen eltérő fogalmi apparátussal és indikátorokkal dolgoznak, ami a téma komoly elméleti bizonytalanságáról árulkodik.

Innováció, Regionális Innovációs Rendszerek, Társadalmi tőke, Fejlesztéspolitika

Bevezetés

A tanulmány egy nemrégiben befejeződött kutatás eredményeihez és koncepciójához kapcsolódik szervesen. „Az innovációbarát kormányzás Magyarországon: a regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai” című projektet az OTKA támogatta. Az egyik cél annak a kutatási kérdésnek a megválaszolása volt, hogy *vajon a magyarországi regionális innovációs rendszerekben tevékenykedő szakemberek, milyen jelentőséget tulajdonítanak az innováció folyamatában a társadalmi tényezőknek*. Eredményeink azt mutatják (bővebben: Bodor 2013), hogy a megkérdezett szakemberek nem tartják meghatározó jelentőségűnek ezt a kérdést, nem hozzák összefüggésbe az innovációs teljesítménnyel. Az amúgy meglehetősen negatívan megítélt innovációs rendszer működési problémáit sokkal inkább szervezeti, irányítási, finanszírozási, szabályozási anomáliákra vezetik vissza.

Ezzel szemben a téma tudományos irodalmában egyre komolyabb elméleti és empirikus elkötelezettség, multidiszciplináris érdeklődés figyelhető meg az innovációs tevékenységet, a tudástranszfert és a kreatív környezetet támogató *társadalmi- és kognitív faktorok* iránt.

A fejlesztéspolitikában az elmúlt két évtizedben az egész világon, és ezen belül az Európai Unióban is kiemelt szerepet kapott az innováció ösztönzése, a *regionális- és nemzeti innovációs rendszerek* támogatása, létrehozása által. Az egykori szocialista országokban az innovációs rendszer szervezeti és intézményi elemei nem alulról szerveződve alakultak ki, azokat célzott támogatásokkal, fejlesztéspolitikai eszközökkel kellett őket létrehozni. E fejlesztéspolitikai erőfeszítéseket bizonyos mértékben az innovációs rendszerek működéséről szóló tudományos elképzelések határozzák meg. Ebben a tudományos paradigmában az innovációs folyamat eredményessége elsősorban a különböző típusú szereplők közötti interakciók mennyiségén és minőségén múlik. A hálózatosodás és az együttműködés alapvető követel-

ményként jelenik meg (Lundvall et al. 2002, Rothwell 1994, Cooke 1998). Nyilvánvaló, hogy azok a térségek, amelyek hatékonyabban képesek ezeket a különböző típusú együttműködési struktúrákat kiépíteni és működtetni, azok gazdaságilag is versenyképesebbek lesznek. Ezért nem meglepő az a tudományos és szakpolitikai érdeklődés, ami azok iránt a társadalmi, kognitív faktorok iránt mutatkozik, melyek támogatni, illetve elősegíteni tudják az innovációs tevékenységeket. Ezek a vizsgáldások a *társadalmi tőke* témakörét érintik. Ebben a tanulmányban annak rövid áttekintésére vállalkozunk, hogy a nemzetközi illetve a hazai szakirodalomban milyen eredményeket sikerült elérni e területen. Az elemzés során figyelembe vettünk olyan munkákat is, amelyek ugyan nem használják a *társadalmi tőke* elnevezést, viszont olyan más, szorosan kapcsolódó jelenségekkel dolgoznak, mint például a *bizalom*, az *együttműködési struktúrák*, a *klaszterek*, vagy éppen a társadalmi *hálózatok*.

A társadalmi tőke megjelenése az innovációval kapcsolatos nemzetközi kutatásokban

Az elmúlt mintegy két évtizedben a társadalmi tőke meghatározó szerepet kapott a társadalomtudományi kutatásokban. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy egy letisztult fogalom lenne, egyértelműen és megbízhatóan operacionalizált tartalmi elemekkel. Éppen ellenkezőleg, egymástól jelentősen eltérő tartalmakat és elemeket sorolnak különböző szerzők a saját társadalmi tőke fogalmukhoz, így mind a mai napig nem beszélhetünk egy általánosan elfogadott definícióról. További probléma, hogy mára több egymástól eltérő hagyományokkal, módszertani sztenderdekkel rendelkező tudományban lett elfogadott és széles körben használatos a fogalom. Ennek az amúgy örvendetes jelenségnek a „mellékhatásaként” azonban sokféle – néha egymásnak ellentmondó - értelmezés és használat alakult ki. Persze ez az ellentmondás már a társadalmi tőke leggyakrabban idézett nagy klasszikusainak munkáiban is tetten érhető (Bourdieu 1998, Coleman 1998, Putnam 1993). A fogalomnak a közpolitikában/fejlesztéspolitikában való széleskörű használata következtében egyre inkább elterjedtek az olyan szintetizáló megközelítések, melyek meglehetősen tágan értelmezik a jelenséget. Egy ilyen tanulmányösszegző definíciója (Aldridge et al. 2002, 5) szerint például a társadalmi tőke *hálózatokból, normákból, kapcsolatokból, értékekből és informális szankciókból áll, amelyek meghatározzák egy társadalomban a társas interakciók mennyiségét és az együttműködés minőségét*. Az elméleti tartalmak sokszínűségének következményeként az empirikus kutatásokban is többféleképpen próbálják meg a kutatók operacionalizálni a fogalmat. Leggyakrabban ez a *bizalom*, a *társadalmi normák*, a *kapcsolati tőke*, és a *civil társadalmi tagság* valamilyen indikátorainak használatát jelenti.

Az innovációs teljesítmény és a társadalmi tőke viszonyát, különböző európai országok, illetve régiók összehasonlításával végző kutatások eredményeinek metaanalízisét végezte el Frane Adam (Adam 2013). Tanulmányának főbb állításai szerint az empirikus kutatások megerősítik azt a feltételezést, hogy a társadalmi tőke – vagy valamelyik dimenziója - pozitív hatást gyakorol az innovációs folyamatra. Azonban a különböző eredmények gyakran ellentmondásba kerülnek egymással, és nagyon kevés derül ki arról, hogy pontosan hogyan működik a társadalmi tőke és

melyek a valóságos hatásai. Összességében úgy látja Adam az eredmények alapján, hogy a társadalmi tőke indirekt hatást gyakorol a innovációra. „A szocio-kulturális innovációs milió egyik szegmense, ami stimulálhatja a tudásmegosztást vagy a kreatív problémamegoldást a regionális vagy a nemzeti innovációs rendszerben, de nem egy döntő vagy meghatározó faktor, aminek közvetlen hatása lenne az innovációra.” (Adam 2013,111). Ez persze nem azt jelenti, hogy nem képzelhető el egy ilyen tényező létezése, pusztán azt, hogy az eddigi empirikus bizonyítékok inkább az indirekt hatás létezését erősítik meg. Az említett sokszínű operacionalizálás miatt tisztázatlan, hogy az innovációs teljesítmény mekkora része tudható be a társadalmi tőke egyéni dimenzióinak és mennyi az kollektív konstrukciójának. Mi a „súly” ezeknek a faktoroknak, összehasonlítva más faktorokkal, vagy éppen olyan, az innovációs teljesítményt befolyásoló „megfoghatóbb” elemekkel, mint például a K+F befektetés, a humán tőke, az intézményi szabályozási mechanizmusok, vagy a menedzsment kapacitások. Felmerülhet az oksági irány kérdése is, vagyis, hogy a társadalmi tőke oka, vagy következménye az innovációs teljesítménynek? Az országok a társadalmi tőkájük miatt sikeresek, vagy azért van nekik magas szintű társadalmi tőkájük, mert fejlettebbek és innovatívabbak? Az eddigi kutatásokból ezt sem tudhatjuk. Esetleg felmerülhet egy harmadik lehetőség is, miszerint a társadalmi tőke megléte egyszerre előfeltétele az innovációs sikerességnek, valamint következménye is, egy folyamatos visszacsatolás, vagy körforgás révén (Adam 2013, 111).

Az innováció és a társadalmi tőke összefüggéseinek hazai vizsgálata¹⁵²

Az elmúlt években öröndetesen megszorodott azoknak az elméleti és empirikus tanulmányoknak a száma, amelyek a magyarországi innovációs kapacitás, innovációs teljesítmény témakörével foglalkoznak. Ezek egy része nemzeti, más része regionális szintre fókuszál, de találhatunk példát kistérségi szintű elemzésre is. Természetesen az is előfordul, hogy egyes tanulmányok több területi szinttel is foglalkoznak. Arra voltunk kíváncsiak, hogy ezekben a munkákban milyen formában, és mekkora jelentőséggel jelenik meg a társadalmi tőke fogalma, egészében vagy esetleg csak bizonyos dimenziói tekintetében.

Olyan kutatást, vagy elméleti megközelítést, amely elsődlegesen, esetleg kizárólagosan a társadalmi kontextusnak a hazai innovációs folyamatokra gyakorolt hatását vizsgálná, viszonylag keveset találtunk. Ezzel párhuzamosan azonban szinte minden általunk megismert, és az innovációs potenciált, vagy teljesítményt elemző munka valamiféleképpen számításba veszi a társadalmi-kulturális beágyazottság befolyásoló hatását. Ez tulajdonképpen nem meglepő, hiszen az innovációsrendszer megközelítések paradigmikus kijelentései világosan lefektetik ezt az alapelvet.

Az elmúlt öt év - számunkra elérhető - publikációi közül 21 olyan munkát sikerült feldolgoznunk, amelyek többé-kevésbé egyértelműen az innovációsrendszer paradigmáján belül mozogva foglalkoznak elméleti és/vagy empirikus módon a hazai innovációs folyamatokkal. Természetesen nem gondoljuk azt, hogy sikerült volna maradéktalanul áttekintenünk az elmúlt évek összes e témában megjelent kutatá-

---

¹⁵² A fejezet alapja: Bodor Ákos (2013): *A társadalmi kontextus megjelenése az innováció hazai kutatásában* megjelenés alatt.

sát. Viszont ahhoz talán kellően széleskörű mintával rendelkezünk, hogy általánosságban közelebb jussunk annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy a hazai innováció kutatásában milyen szerep jut a társadalmi-kulturális tényezőknek.

Az elemzés során egyetlen egy olyan tanulmányt találtunk, amelyikben a társadalmi kontextus még utalás szintjén sem jelenik meg (Szalavetz 2011), ezen kívül az összes többi esetében valamilyen formában megtalálható. Természetesen jelentős különbség mutatható ki abban, hogy a teljes tanulmány, illetve kutatás mekkora részét teszi ki a társadalmi kontextushoz köthető kérdéskör. Egyesek esetében a komplex kutatási témának csak egy apró részleteként jelenik meg (pl. Varga és Járos 2012, Tilinger 2010), míg másoknál kifejezetten a vizsgálati fókuszra jelenti (pl. Csizmadia és Grosz 2012, Hámori–Szabó 2010).

A tanulmányokban használt fogalmak, kifejezések meglehetősen színes képet mutatnak. Az innovációs rendszer szereplői közötti interakciókra való utalás az összes munkában megjelenik valamilyen formában, sőt több esetben éppen ez jelenti a fő fókuszra (Ferincz 2012, Csonka 2009, Havas 2010, Csizmadia és Grosz 2012, Csizmadia 2009), vagy több más kutatási kérdés mellett tölt be meglehetősen hangsúlyos szerepet (Hámori és Szabó 2010, Némethné 2010, Bajmóczy 2012, Bajmóczy és Lengyel 2010, Baranyai 2009, Bartha és Matheika 2009). Csak néhány olyan munkát találtunk, amelyekben mindössze érintőleges szerep jut a kapcsolatoknak (Dobák et al. 2012, Halpern és Muraközy 2010, Sitányi és Ludescher 2009). Összességében tehát úgy tűnik, hogy a hazai innovációs folyamatokat vizsgáló kutatók meglehetősen fontos témának tartják az innovációs rendszer szereplői közötti interakciók kérdéskörét, a sűrű és kiterjedt kapcsolatrendszert pedig az innováció szempontjából feltétlenül előnyös tulajdonságnak tekintik. A fogalomhasználat tekintetében jellemző a *kapcsolat*, a *kapcsolatrendszer*, hálózati megközelítés esetén a *kapcsolathálózat*, továbbá az *együttműködés*, illetve a *partnerség* kifejezések használata. Bizonyos szerzők felváltva, szinonimaként használják e fogalmakat, míg vannak, akik kizárólag az együttműködés kifejezést használják (pl. Némethné 2010), mások pedig éppen ezt nem használják egyáltalán (pl. Bajmóczy 2012, Csonka 2009).

A társadalmi tőke további dimenzióinak előfordulása már korántsem tekinthető ilyen elterjedtnek. A *bizalom* fogalmának előfordulása mindössze nyolc munkában jelenik meg, ezen belül is négy esetében csak nagyon marginális szerephez jut, mindösszesen egy-egy alkalommal kerül említésre, így természetesen a tanulmány lényegi mondanivalójának nem képezi részét. Fontos szerephez három elemzésben jut (Némethné 2010, Csonka 2009, Sitányi és Ludescher 2009). A *normák, értékek* viszont alig kimutatható elemek a hazai innováció kutatásban, egyetlen tanulmány (Hámori és Szabó 2010) foglalkozik ezzel a kérdéssel, bár a szerzők az informális intézmények fogalmát használják a normák és értékek jelentéstartalmára. Magát a „társadalmi tőke” fogalmát összesen hét tanulmány használja. Ebből három esetben csak egy-két alkalommal említik a szerzők, így összesen négy munkában jelenik meg a társadalmi tőke fogalma lényegi szerepben (Némethné 2010, Csonka 2009, Csizmadia 2009, Sitányi és Ludescher 2009). Ehhez még hozzá kell tenni, hogy további három tanulmányban (Ferincz 2012, Dobák et al. 2012, Hámori és Szabó 2012) előkerül – igaz csak néhány említés erejéig – a kapcsolati tőke fogalma is.

A különböző szerzők mind egyetértenek abban, hogy az általuk vizsgált társadalmi tőke elemek pozitívan járulnak hozzá az innovációs folyamatok eredményességéhez. Abban a kérdésben azonban már korántsem egységes a kép, hogy *kik* vagy *mik* rendelkeznek ezekkel az erőforrásokkal, illetve pontosan mire nézve is fejtik ki jótékony hatásukat. Ezek a különféle értelmezések nyilvánvalóan összefüggést mutatnak a társadalmi tőke többféle értelmezési lehetőségével, vagyis annak egyéni, illetve kollektív felfogásának problémájával, továbbá a mikro/makro értelmezhetőségével is. Az áttekintett tanulmányok alapján a vizsgált társadalmi erőforrások előnyeinek hasznosulása tekintetében három jól elkülöníthető megközelítés figyelhető meg:

1. A társadalmi erőforrások a vállalatok innovációs teljesítményéhez járulnak hozzá.
2. A társadalmi erőforrások az innovációs rendszerek működéséhez járulnak hozzá.
3. A társadalmi erőforrások területi/társadalmi egységek innovációs képességéhez járulnak hozzá.

A vizsgált tanulmányok empirikus részeire koncentrálnak megkülönböztethetünk először is kvalitatív, kvantitatív illetve mindkét típusú módszert használókat. A tisztán kvalitatív jellegű vizsgálatok egyértelműen kisebbségben vannak. Ezek interjú módszereket használnak és a megkérdezett szereplők kapcsolatrendszerének feltérképezését célozzák meg (Ferincz 2012, Dobák et al. 2012). Sajnos ezekből a tanulmányokból a módszertanra és az elemzési megfontolásokra nézve nem lehet további részleteket megismerni. A kvantitatív jellegű munkákból már világosabban kiderülnek, hogy az egyes szerzők az általuk vizsgálni kívánt társadalmi tőke elemeket milyen indikátorokkal próbálják meg mérni. Gyakori a másodlagos adatforrások használata, de többen vállalkoztak saját adatgyűjtésre is. Ahogyan az már kiderült, a szereplők közötti kapcsolatok témája tekinthető talán a „legnépszerűbb” társadalmi tőke elemnek a az innovációs folyamatok hazai kutatásában. A bizalomnak, mint társadalmi tőke elemnek a vizsgálata nem gyakori az empirikus vizsgálatokban. Három munkában jut főszerephez (Némethné 2010, Csonka 2009, Sitányi és Ludescher 2009), de mindannyian más dolgot értenek alatta. A szereplők közötti kapcsolatok és a bizalom mérésén kívüli további - a társadalmi kontextushoz sorolható - indikátort keveset találtunk. Hámori és szerzőtársa (Hámori és Szabó 2010) a gyenge nemzeti innovációs teljesítmény magyarázatait keresve kifejezetten a magyar társadalomra jellemző kedvezőtlen „informális intézményeket” teszik felelőssé. Elemzésükben olyan indikátorokat használnak, mint a „tolerancia”, vagy a „bizonytalanságkerülés”. Némethné (Némethné 2009) a különböző országok innovációs teljesítményét vizsgáló másodlagos adatelemzésében a Transparency International korrupció észlelését mérő CPI (Corruption Perceptions Index) indikátort használja (Némethné 2009, 57.o.).

Összegzés

Az innovációs teljesítménnyel foglalkozó nemzetközi- és hazai kutatások egyetértenek abban, hogy a társadalmi tőke pozitív hatást gyakorol e folyamatokra.

A további részletekben azonban már korántsem találhatunk ilyen összhangot. Úgy tűnik, a jövőre nézve szükséges feladat a társadalmi tőke hatásának pontosabb és megbízhatóbb vizsgálatához egy magasabb fokú elméleti és módszertani letisztultság elérése.

Referenciák

Adam, Frane. 2013. National and Regional Innovation Capacity through the Lens of Social Capital: A Qualitative Meta-Analysis of Recent Empirical

Aldridge, Stephen and Halpern, David and Fitzpatrick, Sarah. 2002. Social Capital. A Discussion Paper. London: Performance and Innovation Unit, Admiralty Arch.

Bajmócy Zoltán. 2008. A regionális innovációs képesség értelmezése és számbavétele a tanulás-alapú gazdaságban. In Lengyel Imre és Lukovics Miklós (szerk.) *Kérdőjelek a régiók gazdasági fejlődésében*. Szeged: JATE Press.

Bajmóczy Zoltán és Lengyel Imre. 2010. Innovációs képesség, versenyképesség és jólét. A Dél-Alföldi Régió innovációs képességének elemzése. Szeged: SZTE Gazdaságtudományi Kara.

Bajmóczy Zoltán. 2012. Innovációs index kistérségi szinten. Csak játék a számokkal. In Bajmócy Zoltán és Lengyel Imre és Málovics György (szerk.) *Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság*. Szeged: JATE Press.

Baranyai Nóra és Baráth Gabriella és Barta Zoltán és Debreceni Gábor és Szépvölgyi Ákos. 2009. Innováció a Közép-Dunántúlon Székesfehérvár: KDRIÜ.

Bartha Attila és Matheika Zoltán. 2009. „A magyar kis- és középvállalatok innovációs aktivitása és innovációpolitikai preferenciái egy felmérés tükrében”. *Külgazdaság* 53(7-8): 68-88.

Bodor Ákos. 2013. Mivel van baj? A társadalmi kontextus megjelenése az innovációs szakemberek problémaérzékelésében. In: Gál Zoltán (szerk.): *Innovációbarát kormányzás Magyarországon. A regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai*. Pécs: MTA KRTK RKI.

Borsi Balázs és Bajmócy Zoltán. 2009. „Kvantitatív leszakadás, kvalitatív felzárkózás? A hazai regionális innovációpolitika kihívásai.” *Közgazdasági Szemle* 56(10): 933-54.

Bourdieu, Pierre. 1998. Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Lengyel György és Szántó Zoltán (szerk.) *Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája*. Budapest: AULA.

Coleman, James S. 1998. A társadalmi tőke az emberi tőke termelésében. In: Lengyel György és Szántó Zoltán (szerk.) *Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája*. Budapest: AULA.

Cooke, Philip. 1998. Introduction. Origins of the concept. In Cooke, Philip and Braczyk, Hans-Joachim and Heidenreich, Martin. (eds.) *Regional Innovation Systems. The Role of Governance in a Globalized World*. London: UCL Press.

- Csizmadia Zoltán és Grosz András. 2012. Innováció és együttműködési hálózatok Magyarországon. In Bajmócy Zoltán és Lengyel Imre és Málóvics György (szerk.) Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság. Szeged: JATE Press.
- Csizmadia Zoltán. 2009. Együttműködés és újítóképesség. Kapcsolati hálózatok és innovációs rendszerek innovációs sajátosságai. Budapest: Napvilág.
- Csonka László. 2009. A kutatás-fejlesztési és innovációs hálózatok hatása a vállalkozások tudományos és technológiai képességeinek fejlődésére. Autóipari tudásközpontok Magyarországon. Phd értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem.
- Dobák Miklós és Hortoványi Lilla és Szabó Zsolt Roland. 2012. „A sikeres növekedés és innováció feltételei.” *Vezetéstudomány* 43 (12): 40-8.
- Ferincz Adrienn. 2012. „Kis- és középvállalatok innovációs tevékenysége a válság idején -hálózatok szerepe.” *Vezetéstudomány* 43(12) 14-22.
- Halpern László és Muraközy Balázs. 2011. „Innovációs és vállalati teljesítmény Magyarországon.” *Közgazdasági Szemle* 57 (4) 293-317.
- Hámori Balázs és Szabó Katalin. 2010. „A gyenge hazai innovációs teljesítmény intézményi magyarázatához. Vitairás a nemzetközi innovációs versenyben való részvétel akadályairól.” *Közgazdasági Szemle* 57(10) 876-97.
- Havas Attila. 2009. „Magyar paradoxon? - A gyenge innovációs teljesítmény lehetséges okai.” *Külgazdaság* 53 (9-10) 74-112.
- Havas Attila. 2010. „A vállalatok és a közfinanszírozású kutatóhelyek K+F és innovációs együttműködése Magyarországon” *Felsőoktatási Műhely* 4 (4) 57-73.
- Lundvall, Bengt-Ake. and Johnson, Björn and Andersen Sloth Esben and Dalum, Bent. 2002. „National system of production, innovation and competence building.” *Research Policy* 31(2) 213-31.
- Némethné Pál Katalin. 2010. Innovációs tevékenység mérése a magyar vállalatoknál. Phd értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem.
- Putnam, Robert David.1993. Making Democracy Work. Princeton: Princeton University Press.
- Rothwell, Roy. 1994. „Towards the fifth generation innovation process.” *International Marketing Review* 11 (1) 7-31.
- Sitányi László és Ludescher Gabriella. 2009. „Az innováció és a társadalmi tőke kapcsolata a Pécsi Tudományegyetem példája alapján.” *Területfejlesztés és Innováció* 3 (3) 2-10.
- Studies. In Adam, Frane and Westlund, Hans (eds.) Innovation in Socio-Cultural Context. London: Routledge.
- Szalavetz Andrea. 2011. „Innovációvezérelt növekedés” *Közgazdasági Szemle*, 58 (5) 460-76.
- Szanyi Miklós. 2009. „Tudomány és innováció, avagy mit és hogyan fejlesszen az állam a kis európai országokban?” *Külgazdaság* 53 (5-6) 63-90.

Tilinger Attila. 2010. „A regionális innovációs rendszerek elemei az Észak-Dunántúlon.” *Tér és társadalom*, 24(4) 207-20.

Varga Attila és Járosi Péter. 2012. Regionális innováció-politikák hatáselemzése a GMR-Európa modell segítségével. *In* Bajmócy Zoltán és Lengyel Imre és Málóvics György (szerk.) *Regionális innovációképesség, versenyképesség és fenntarthatóság*. Szeged: JATE Press.

A TURISZTIKAI POTENCIÁL VIZSGÁLATA GYÓGY- ÉS TERMÁL-FÜRDŐVEL RENDELKEZŐ TELEPÜLÉSEKEN KÉT DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN

Bozóti András

PTE-KTK KRTI, Pécs, Magyarország

Absztrakt

Tanulmányomban két kiválasztott magyarországi régió összehasonlítását tűztem ki célul egészségturisztikai megközelítésből. A gyógy- és termálfürdővel rendelkező településeket vizsgálom, és településstatisztikai elemzéseken keresztül rangsort állítok fel a kistérségek között egészségturisztikai potenciál és fogadóképesség szempontjából.

Kulcsszavak: *Gyógy- és termálturizmus, Versenyképesség, Kistérségi elemzés, Férfőhely-kihasználtság, Településfejlesztés*

Bevezetés

A magyar települések számára – kivételes adottságainknak megfelelően - páratlan kitörési lehetőséget jelent az egészségturizmus, különösen a gyógy- és termálturizmus. Az ország területének 80%-a alatt található termálvíz kategóriába sorolható vízforrás, melynek kiaknázása nem csak egészségügyi, hanem gazdasági szempontból is kiemelkedően fontos. Ennek legmagasabb szinten történő kivitelezéséhez azonban vizsgálni kell azokat a tényezőket, amelyek meghatározzák egy gyógy- és termálturisztikai szolgáltatás színvonalát.

Kutatásom során gyógy- és termálfürdővel rendelkező települések versenyképességét vizsgálom egy jelenleg folyó OTKA-kutatás¹⁵³ eredményeinek felhasználásával. A vizsgálat célja egy olyan versenyképességi index létrehozása, amely speciálisan egészségturisztikai szempontú turisztikai modell létrehozását célozza. A gyógy- és termálfürdővel rendelkező települések versenyképességi egyenletének felállításához három tényezőcsoportot veszünk figyelembe (King és Fei-Lee, 2005): a turisztikai desztináció erőforrásait; makrokörnyezetét, valamint a településszintű vonatkozásokat. Számos más tényezőt azonosítottak a különböző kutatásokban a szerzők, Poon (1993) a turizmus húzóágazat-jellegét emelte ki, Dwyer, Forsith és Rao (2000) a valutaárfolyamok figyelembevételét tekintették alapvetőnek a külföldi vendégforgalom elemzésekor. Heath (2000) alulról építkező házmódelijében összegyűjtötte a legfontosabb faktorokat, hangsúlyozva többek között a kínálat rugalmasságát, amivel Hassan (2000) is kiemelten foglalkozott, viszont az eddigi legrészletesebb regressziós modellt Crouch és Ritchie (1999) dolgozták ki. Babaita, Ispas és Anis (2001) a fürdőket üzemeltető vállalatok pénzügyi stabilitását tartották legfon-

---

¹⁵³ Aktív résztvevője vagyok a 2012. szeptember 1-jén indult 106283.számú OTKA-kutatásnak, melynek témavezetője Dr. Bakucz Márta. A tanulmány a 106283. számú OTKA-kutatás támogatásával jelent meg.